

בבא בתרא נ"ו

אין של חצב או מצר כל שנקראת למדנו, שרבי יוחנן סובר שמי שבא להחזיק בנכסי הגר, ובין השדות מפסיק מצר או חצב, לא קונה בחזקה עד שיחזיק בשתייהן. הסתפקה הגמרא, מה הדין אם אין שם לא מצר ולא חצב, שהשדה אינה מסויימת במצריה. כמה צריך להחזיק לרבי יוחנן כדי לקנות הכל? פירש רבי מרינוס משמו של רבי יוחנן, כל שנקראת שדה אחת בלשון יחיד שדה פלוני ולא אומרים שדות פלוני. ואמר רב פפא, שקוראים לה בי גרנותא דפלוני, קנה במכוש אחד את כל השדה שפלוני הגר היה משקה מבורו⁵²⁰.

רב אחא בר עויא ישב לפני רבי אסי ואמר משמו של רבי אסי בר חנינא, שצמח החצב מפסיק בנכסי הגר. שואלת הגמרא, מהו חשיבותו להחשב כמצר? אמר רב יהודה בשם רב, הוא הצמח שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ בין שבט לשבט לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מכאן. ואמר רב יהודה אמר רב יהושע לא מנה בכתוב אלא את העיירות העומדות על הגבולין⁵²¹, כדי לומר את הגבולים שבין השבטים.

כל שהראה למשה חייב במעשר אמר רב יהודה אמר שמואל, כל שהראהו הקב"ה למשה בשעת מיתתו ככתוב: "וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל

הָאָרֶץ אֶת הַגִּלְעָד עַד דָּן" חייב במעשר⁵²², והם שבעה עממים הכתובים בכל מקום⁵²³. שואלת הגמרא, ומה באו למעט מחיוב מעשר?⁵²⁴ עונה הגמרא, שבאו למעט קיני קניזי וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו בברית בין הבתרים שלא יתחייבו במעשר לעתיד לבוא, או אם ישראל יכבשו מהם אחרי מות יהושע יהיו פטורים ממעשר⁵²⁵.

ומביאה הגמרא את מה ששנינו בברייתא, רבי מאיר אומר 'נפתוחא' 'ערבאה' 'ושלמאה', אלו הן 'קיני' 'קניזי' 'קדמוני'. רבי יהודה אומר 'הר שעיר' 'עמוץ'

520 תוס' כתבו שמדובר על טומאה כמו שמוכח בתוספתא בפ"י בטהרות הנכנס לבקעה בימות הגשמים וטומאה בשדה פלוני אמרו לפני רבי אליעזר הרי היא של רה"ל, פירש ר' מרינוס משמו כל שיש לה שם בפני עצמה כו' ולא כמה שפירש רשב"ם שרבי מרינוס אמר משמו של רבי יוחנן. תוס'. בערוך גרס כל שדולין אותה ומשקין אותה מגרנותא חדא.

521 בגבולים של כל שבט ושבת. תוס'.

522 וא"ת האם הוא כללי? הלא הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ולא נתחייבו במעשר אע"פ שהראם למשה. וי"ל שסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, כל בא לרבות כרכים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל. תוס'.

523 היה לו לנקוט מה שתיחם באלה מסעי שמונה עיירות של המצר ושם מפורש היטב תחום של ארץ ישראל. תוס'.

524 תוס' הקשו הרי אמרו כל ומשמע שבאו לרבות ולא למעט. וי"ל שדייק שמה שהראהו משמע למעט. וא"ת נאמר שבא למעט חו"ל, וי"ל שזה אינו חידוש, ולכך אמר למעט קיני וקניזי וקדמוני אף על גב שהם מא"י. תוס'.

525 רשב"ם.

ומזאב⁵²⁶. רבי שמעון אומר 'ערדיסקים' 'אסיא' 'אספמיא'⁵²⁷.

משנה

היו שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים ובאו שנים והזימום שאמרו באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני, משלמין לו את כל דמי הקרקע שזממו להפסידו, חוץ ממה שיקח מהמחזיק את הקרקע שלו. באו ג' כתות עדים לג' השנים כת לשנה ונמצאו כולם זוממים, כל כת תשלם שלישי, שהן שלש כתות הם ושנינו שאין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם⁵²⁸ ⁵²⁹. שלשה אחין כשרים להעיד לחזקה כשכל אחד מעיד על שנה ואדם אחר מצטרף עמו, כך שכל אח אינו מעיד על מה שאחיו מעיד, ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת⁵³⁰. ואם הזומו משלשים ביניהן, ואינם ניזומים עד שיזומו כולם.

גמרא

ריב"נ א' הרי שאכלה ראשונה בפני ב' שניה מדייקת הגמרא שמשמע ממשנתנו, שאף בפני ב' שלישית בפני ב' ה"ז חזקה שכל אחת משלשת כיתות העדים מעידה על שנה אחת משנות החזקה, נחשבים לענים הזמה לעדות אחת. וזה שלא כרבי עקיבא הסובר שכיון וכל כת מעידה על שנה אחת שהיא שלישי חזקה היא 'חצי דבר'. במה ששנינו בברייתא, אמר רבי יוסי כשהלך אבא חלפתא, שהיה אביו של רבי יוסי בן חלפתא⁵³¹ אצל רבי יוחנן בן גורי ללמוד תורה, ויש אומרים רבי יוחנן בן גורי אצל אבא חלפתא. אמר לו, הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים, שניה בפני שנים, שלישית בפני שנים מהו?. אמר לו הרי זו חזקה. ואמר לו אף אני אומר כן אלא שרבי עקיבא חולק בדבר ואומר שלומדים מהכתוב: "על פי שְׁנֵי עֵדִים או

526 משמע שעולי מצרים לא כבשו את עמון ומואב ובימות א' עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית, הרבה כרכים כבשו כו' קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד והניחום שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ואין לומר שמדובר בעמון ומואב שטהרו בסיוחן שנהגה שביעית שהרי הם עבה"י שא' בפסחים ג' ארצות לביעור יהודה ועבה"י וגליל. ואור"ת שעבה"י היא ארץ סיחון ועוג שלא היתה מעמון ומואב. ועוד מתרץ ר"ת שגם בימות מדובר בעמון ומואב שלא טהרו בסיוחן ולא בא לפרש מדוע אין שביעית נוהגת שם שהרי היא חו"ל. אלא למה מעשרים מעשר עני ולא מעשר שני שלא לשנות סדר השנים. שבמס' ידים נחלקו תנאים. וי"ל שנוח לו לומר הרבה כרכים כו' שלמ"ד לא קידשה הניחו אפי' מא"י עצמה מלהכבש מפני סמך עניים. וזה התירוץ עיקר. תוס'.

527 משמע שאסיא היא בחו"ל ואיך אמרו בפ' זה בורר (רבי חייה בר רזונקי ור"ש בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסא. הרי שנינו שאין מעברין אלא ביהודה. ור"מ שעובר שנה בעסא י"ל למימר שלא הניח כמותו בא"י אבל ר' חייא ור"ש אין לומר שלא הניחו כמותן שהרי ר"ל קרא להם רועי בקר וחשודים על השביעית. וי"ל שלעבר הוא חישוב כמו ועיבר שלש שנים זו אחר זו שהרי היתה שנה שביעית היתה ושנינו שאין מעברין שנים בשביעית. תוס'.

528 רשב"ם.

529 כאן לא שייך להקשות שהראשונים יא' מנין אנו יודעים שכל מי שעומד בבית דין בא להעיד על קרקע זאת?, אנו באנו לחייב את המחזיק לשלם פירות. כמו שהקשו בכיצד הרגל בשור שיאמרו אנו באנו לחייב חצי נזק. כיון שהמחזיק הביא אותם לב"ד ודאי באו להעיד לטובתו להתזיקו בקרקע ולא לחייבו פירות. הרי אלו ג' עדיות. שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה: שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה. תוס'.

530 שהרי העד שהעיד בראשונה יכול להעיד בשניה ולא או' אדם קרוב אצל עצמו וכן אחיו מעיד בשניה. תוס'.

531 סתם ר' יוסי הוא רבי יוסי בן חלפתא.

על פי שְׁלֵשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר, "דָּבָר" ולא 'חצי דבר'. כל הממון ישתלם על פי שני העדים ולא חצי דבר, וכיון שכל אחד אינו מעיד על חזקה שלמה של שלש שנים עדותם אינה מועילה.

אחד או' בגבה וא' אומר בכרסה שואלת הגמרא, מה חכמים יעשו בכתוב "דָּבָר"
הוא חצי דבר וחצי עדות ולא 'חצי דבר'⁵³² אם נאמר שהכתוב "יָקוּם דָּבָר"

בא למעט כשעד אחד אומר שראה שעה אחת בגבה, ואחד אומר שראה אחת בכרסה שאינה נעשית גדולה על פי עדותם. הרי הוא חצי דבר וחצי עדות, שהרי אין כאן אלא עד אחד שמעיד על כל שעה, ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין. אלא בא למעט כששנים אומרים שראו שעה אחת בגבה, ושנים אומרים אחת בכרסה. וללא המיעוט של הכתוב היינו אומרים שהיא עדות כשרה כיון שיש שני עדים על כל שעה. וכיון שכתוב "יָקוּם דָּבָר" ולא 'חצי דבר' דבר עדותם בטלה שהרי סימן גדלות של שתי שעות הוא דבר אחד, הוא ואינם מועילים אלא כשהן ביחד בבת אחת. וכל כת וכת יכול לראות את שתי השעות ונמצא שכל כת מעידה עדות של חצי דבר, חצי סימני גדלות ראינו. אבל בשני חזקה עדותה של כל כת היא דבר שלם⁵³³.

אמר רב יהודה, אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים, באותן שלש שנים, הרי זו חזקה. הקשה רב נתמן⁵³⁵ אלא מעתה אם אחד אומר אכלה ראשונה

532 תוס' הקשו שכאן כולם דורשים דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה אמרו חמשה בקר ואפ' ה' חצאי בקר. וי"ל שכאן דרשו משום ש"דבר" הוא מיותר. וא"ת הרי הוא נצרך ללמוד שאין דבר שבערוה פחות משנים בגז"ש "דבר" "דבר" מממון. וי"ל ש"דבר" שנכתב בערוה הוא מופנה. או ש"ל שלא לומדים מ"דבר" אלא מ'על פי שנים יקום' שמשמע יקום כל העדות ולא חצי. אבל בממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם, ואין סברא למעט חצאי בקר. ומה שדרשו בב"ק בשור של שני שותפין כופר ולא חצי כופר שונה, מפני שכופר בא לכפרה והרי אין אדם מביא חצי כפרה, חצי חטאת וחצי אשם. ובחציו עבד וחציו בן חורין משלם חצי כופר מפני שמשלם את כל הכופר ששייך בו, ונחשב כופר שלם שהרי הרג חצי בן חורין. ובפרק יש בכור דרשו חמשה ולא חצי חמש, מפני שמצות פדיונו בה' סלעים והמצוה לא מתקיימת בפחות. תוס'.

533 ואינם מועילים אלא כשהן ביחד בב"א. שאם נראה רק אחד היום אמרים שהוא שומא, אולי מאכן ולמחר גדל השני במקום אחר והראשון נשר ואינו כלום אלא אם כן ישנן ביחד וכל כת וכת יכול לראות את ב' השערות. ונמצא שכל כת מעדים עדות של חצי דבר וכ"א אינו מעיד שהיא גדולה אלא חצי סימני גדלות ראינו. אבל בג' שני חזקה שאינם יכולין להיות כי אם בזה אחר זה, ומי שרואה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה במקום זה. ולכן כל שנה ושנה וכל יום ויום נחשבים דבר שלם בפ"ע, וכיון שיש בכתוב מיעוט אחד אין למעט כי אם חצי דבר שמסתבר יותר למעט, עדות של ב' שערות בתי כתות. רשב"ם.

534 רשב"א אומר שאין צריך לחלק כפירוש רשב"ם שאפילו אם היתה חשובה גדולה כשכדוק שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה, ואותם עדים בדקו מחר ולא ראו כי אם אחת בכריסה. בשתי כתי עדים הוא חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולים לראות. ואינו דומה לעדות חזקה שכאן אין עדותם עדות בלא עדות השנים האחרונים ואינה מועילה לשום דבר בעולם, ולכן הוא חצי דבר. אבל בעדי חזקה אפ' שעדות השנים שהעידו בראשונה אינה מועילה לענין חזקה יש נפקא מינה בעדותם לשלום את הפירות שאכל והוא דבר שלם. תוס'.

535 ר"נ לא ידע שטעמו של רב יהודה הוא שאנשים טועים בין חטין ושעורין וסבר שרב יהודה אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין כו' מפני שלא באותם שנים שזה מעיד זה מעיד, שא"כ היא עדות מוכחשת ותיבטל אלא ר"נ סבר שרב יהודה אמר שאם אחד אומר אכלה חטין ג' שנים כפי מנהג עובדי אדמה, ואחד אומר אכלה שעורים שלש שנים כמנהג עובדי אדמה, שזורעים שנה אחת חטים ושנה אחת שעורים, שש שנים בדילוג. ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"נ כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה. ודומה לדברי ר"י ב"ק במה ששנינו לעיל, אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפ' בזה אחר זה. שאע"ג שעל המנהג שזה מעיד לא מעיד זה, שניהם מעידים על מנה. וגם כאן שניהם מעידים על חזקה. רשב"ם.

שלישית וחמישית, ואחד אומר אכלה שניה רביעית וששית האם היא חזקה?!, הרי ודאי שלא תהיה חזקה שהרי אין כל אחד מהם מעיד על חזקת שלש שנים^{536 537}.

משום שאנשים אינם מדייקים בין אמר לו רב יהודה, שם זה אינו מעיד על שנה שזה מעיד, וכיון שאין אלא עד אחד לשנה הוא חצי עדות. אבל כאן, שניהם מעידים על אותה שנה, כשזה אומר שאכלה שלש שנים חטים וזה אומר שאכלה שלש שנים שעורים, אין לומר שמא הם מעידים בדילוג אלא מן הסתם הם מעידים על אותם שלש שנים. וכיון שיש עדות שלימה על שלש השנים, מהו פסול העדות בזה. אם משום שזה אומר שאכלה שעורים וזה אומר שאכלה חטים, יש אנשים שאינם יודעים להבחין בין קמת חטים לקמת שעורים.

536 ואינו דומה כלל לר' יהושע בן קרחא אלא רק כשאחד אומר שאכלה ראשונה ושניה ושלישית, ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' ששניהם מעידים על חזקה טובה של שלש שנים רצופות. אבל כאן לא זה ולא זה מעידים על חזקה רצופה שחזקה בדילוג אינה כלום. רשב"ם.

537 תוס' הקשו על רשב"ם א"כ מה הקשה לו אלא מעתה אכלה ראשונה כו'. אין ה"נ לסברתו רב יהודה אמר שהיא חזקה. וצריך להקשות מדוע היא חזקה?, הרי אין שום אדם אומר שאכלה רצופין ואינו דומה לר' יהושע בן קרחא. ונראה לפרש שר"נ ידע ששניהם מעידים על שנה אחת, כיון שאמר שהיא חזקה אע"ג שמכחישים זא"ז משום ששניהם מעידים על חזקה. מעתה אחד אומר אכלה ראשונה ושלישית וחמישית, והניחה בור בשנה השנית והרביעית והששית כדרך מובירי שדות בבקעה. ואחד אומר אכלה שנית רביעית וששית, וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה. האם היא חזקה אע"ג שהם מכחישים זא"ז, כיון ששניהם מעידים על חזקה?. ותירצו שכאן הם אינם מכחישים זא"ז שאנשים לא מדייקים בין חטים ושעורים. ואע"ג שאמרו בפרק זה בורר שמדייקים בין מנה שחור למנה לבן מפני ששם הם צריכים לדייק שחייב לשלם אותו מנה שלוה. אבל כאן אין עליהם לדייק שבכל ענין שיאכלנה חטין או שעורים היא חזקה. ואבל אם זה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה קטנית עדותן בטלה שאין אדם טועה בין חטים לקטנית.

